

Mari Uusivirta

Iso kuva hukassa?

Talousjournalismi herättää paljon kysymyksiä. Miksi taustoittavissa jutuissa käsitellyt talouden kehityskulut ja kontekstit loistavat poissaolollaan uutisvirran isossa massassa? Eikö lyhyeen uutiseen todella mahdu minkäänlaista perustelua jutun merkittävydestä? Vaikka näin on nyt, täytyykö näin olla myös tulevaisuudessa?

Suomessa ruoka on niin kallista!

Suomi on edelleen tyyris maa.

Suomalaiset, nyt ruokakapinaan!

Ruoan hinta puhuttaa mediassa usein ja yleensä negatiivisella tavalla. Juttujen rivien välissä kysytään: Miten on mahdollista, että meillä ruoka on niin paljon kalliimpaa kuin muissa Euroopan maissa?

Eräs seikka tuntuu unohtuvan näistä jutuista lähes aina. Sinänsä kiinnostava ruoan absoluuttisten hintojen vertailu vääristää yksinään kokonaiskuvaa. Ruoan hintaan kaupan hyllyllä vaikuttaa nimittäin ratkaisevasti kyseisen maan palkka- ja kustannustaso, ja meillä suomalaisilla on käytössämme aika paljon rahaa verrattuna moniin muihin eurooppalaisiin.

Kulutusmenoistamme käytämme keskimäärin vain 12 prosenttia ruokaan ja alkoholittomiin juomiin. Samaan esimerkiksi Puolassa osuus on 17,1 prosenttia ja Liettuassa 22,2. EU-maiden keskiarvo taas on 12,2 prosenttia. Suomi onkin kalliin sijasta keskitasoa.

Sille siis on syynsä, miksi Puolassa tai vaikkapa Thaimaassa ruoka on halvempaa. Pitäisikö se muistaa kertoa myös lukijalle?

Ruoan kalleutta käsittelevät jutut ovat yksi toistuva

esimerkki talousuutisten kontekstittomuudesta. Usein talousuutisissa käsitellään yksittäistä tapahtumaa lyhyesti irrallisena sattumuksena. Se jättää lukijan itse suhteuttamaan tapahtumat talouden kehityskulkuihin. Samalla pitäisi tietää, *mikä* tapahtumasta tekee tärkeän.

Ongelma ei ole se, etteikö *kukaan koskaan* tekisi syvälistä ja taustoittavaa talousjournalismia. Ongelma on se, että runsaat, taustoittavat jutut tuntuvat tapahtuvan toisessa ulottuvuudessa kuin päivittäinen uutisointi. *Helsingin Sanomien* tulevaisuuskirjeenvaihtaja pohtii päivätöikseen sitä, mihin maailma on menossa, mutta päivittäiset uutiset esitetään yksittäisinä asioina, irrallisena isosta kuvasta.

Toimitusten muisti on lyhyt, ja lyhenee entisestään, kun jutun merkkimäärä vähenee.

Taasko media nolasi itsensä?

Dow Jones romahti, seuraamme hetki hetkeltä, mitä tapahtuu Helsingin pörssissä.

Helmikuun alussa 2018 lähes kaikkien suurten tiedotusvälineiden lähtöuutinen oli Yhdysvaltain osakemarkkinoiden huonoin päivä vuosiin. Seuratulle Dow Jones -indeksille tuli pahin yhden päivän pudotus sitten vuoden 2011 elokuun.

Indeksissä on kolmekymmentä New Yorkin pörssissä noteerattua eturivin yhdysvaltalaista yhtiötä. Yhdysvaltain pankkipäivää seuraavana aamuna suomalainen media seurasi hetki hetkeltä, kuinka Suomen, Euroopan ja Aasian pörssit reagoisivat Pohjois-Amerikan tapahtumiin.

Hyvin pian taloustieteilijät, asianharrastajat ja päivävuoroon tulleet toimittajat alkoivat panna asiaa mittasuhteisiin ja kurittivat aamuyön reaktioista: pörssikurssit ovat nousseet niin pitkään, ettei pudotus tunnu juuri missään, pieni sukellus on normaali reaktio Yhdysvaltojen talouspolitiikan kehitykseen, syytä paniikkiin ei ole, media ruokkii paniikkia, media nolasi itsensä ja niin edelleen.

Liki jokainen tiedotusväline tasasi uutisointia nopeasti taustoilla, useissa tapauksissa lisäjutuilla. Pääuutisen paikka silti pysyi, ja nopeassa uutismaisemassa tapaus säilytti erittäin dramaattisen roolinsa. Vai mitä sanotte otsikosta *Leviääkö verilöyly Helsingin pörssiin?*

Tapaus on tyyppillinen esimerkki journalismin käytännöistä. Maailmanlaajuisessa mediassa uutinen leviää kulovalkean tavoin, ja siihen on tartuttava nopeasti. Suhteuttaminen ja hetken tuumaustauko saavat jäädä, kun jotain suurta tuntuu tapahtuvan. Tällaiselle nopealle uutisoinnille on toki kysyntää. Kuka tahansa arvostaa sitä, että saa tiedon merkittävistä tapahtumista mahdollisimman nopeasti.

Muisti on lyhyt, kun journalismi elää rahoitusmaailman päivän hetkessä, Reunanen sanoo. Hän muistuttaa, että journalismi hakee lähtökohtaisesti dramatiikkaa, kiinnostavia ja mukaansatempaavia aiheita.

Usein kiireisille ihmisille riittää tuoreen tiedon nopea kulku omalla näytöllä, eikä jokainen ehdi saati jaksaa lukea tapahtumiin johtaneiden kehityskulkujen tarkkoja selitystä.

Talousjournalismiin perehtynyt Tampereen yliopiston yliopistotutkija Esa Reunanen kertoo, että pörssin tahdissa elävä talousjournalismi on tavallaan jopa hektisempää kuin moni muu journalismin erikoisala. Ja talousjournalismi on hektistä päivästä toiseen, sillä pörsseissä tehdään kauppaa käytännössä koko ajan.

Muisti on lyhyt, kun journalismi elää rahoitusmaailman päivän hetkessä, Reunanen sanoo. Hän muistuttaa, että journalismi hakee lähtökohtaisesti dramatiikkaa, kiinnostavia ja mukaansatempaavia aiheita. *Uutinenhan* tarkoittaa jo nimensä puolesta jonkin uuden kertomista. Pörssikäyrien tasainen nousu ja osakkeiden tasainen kallistuminen eivät ole uutinen vuodesta toiseen, mutta yhtäkkinen muutos heikompaan suuntaan on. Päivittäisen uutisraportoinnin hoitamista pitkäjännitteisesti vaikeuttavat puolestaan arjen realiteetit, kuten toimitusten pienet resurssit.

Rahoitusmarkkinoiden toimintaa ja pörssien liikettä seurataan yleismedian uutisvirrassa yllättävän paljon, mutta paljonko seuranta antaa tietoa vähemmän asiantuntevalle lukijalle? Teeman voisikin rinnastaa vähän rajatumpaan uutisaiheeseen, kuluvana vuonna puhuttaneeseen aktiivimalliin.

Tukholman yliopiston elokuvatutkimuksen professori, mediatutkija Anu Koivunen kritisoi *Suomen Kuvalehden* kolumnissaan¹ sitä, että Suomessa ei enää ole kylliksi työmarkkinoihin perehtyneitä toimittajia. Siksi työmarkkinoiden iso kuva jää käsittelemättä.

”Aktiivimallin synnyttämä poliittinen liikehdintä on tehnyt näkyväksi, miten hankala teema työmarkkinat on nykyjournalismille. Se uutisoi tulosurheilun tapaan neuvotteluvoitot ja -häviöt ja politiikan pelikehyksen keskiössä olevat johtajavaihdokset. Mielipiteitä ay-liikkeestä riittää. Sen sijaan medioita seuraamalla on mahdotonta ymmärtää, miten työmarkkinat toimivat tai miksi Tilastokeskuksen mukaan 74 prosenttia palkansaajista kuului ammattiliittoon vuonna 2016”, hän kirjoitti.

Helmikuinen pörssipaniikki osoitti sen, että lukijat ovat oman onnensa nojassa silloin, kun rahoitusmarkkinat aiheuttavat äkillisen uutisen. Heidän pitäisi itse tietää niin se, että notkahdusta on odotettu pidempään, kuin se että pörssin heilahtelut kuuluvat asiaan.

Oikeastaan Dow Jonesin helmikuinen kyttäminen tulee paljastaneeksi talousjournalismista paljon. Pieneksi jäänyt notkahdus ei lopulta paljoa hetkauttanut tavallisen ihmisen elämää. Pörssiä haukkana seuraavat sijoittajat

---

1 Koivunen, Anu (2018): Ei vain uravinkkejä, kiitos! Suomen Kuvalehti 6/2018, 65.

saivat yllin kyllin sisältöä yleismediasta – vaikka eivät todennäköisesti paljoa enempää tietoa kuin pörssin liikehdintää ja erikoistuneita lähteitä seuraamalla. Toimituksissa asia nähtiin tärkeänä, mutta perustelut tärkeydelle seurasivat pahasti jälkijunassa. Nopeat uutiset näyttivät jälkikäteen jopa hölmöiltä.

Kenelle näitä tehdään?

Marimekolla hyvä vuosi: vertailukelpoinen liikevoitto kasvoi 2,5 miljoonaa euroa.

SRV:n tulos nousi viime vuonna – liikevaihto jopa 1,12 miljardia euroa.

Mutta ei siinä vielä mitään: *Finnairin kasvuvauhti historiallisen kova: Tulos paisui yli kolminkertaiseksi viime vuonna.*

Nämä ovat suomalaisen median otsikoita alkuvuodelta 2018. Yritysten osavuositarkastuksista tai tilinpäätöksistä raportoivat tulosuutiset ovat talousjournalismin klassikkolaji, ja sen kyllä huomaa. Tulosuutiset noudattavat usein yritysten tiedotusta piiruntarkasti, omia haastatteluja tehdään harvoin ja juttuihin päätyvät adjektiivitkin valitaan yhtiöiden viestintäosastolla.

Myynti kehittyi hyvin viime vuoden viimeisellä vuosineljänneksellä ja konsernin liikevaihto ja käyttökate kasvoivat edellisvuoteen verrattuna. Yritys julkaisi torstaiaamuna vuoden 2017 tilinpäätöksensä, josta ilmenee kasvu. Yhtiöllä on takanaan paras neljännesvuoden liiketulos koskaan.

Klassinen tulosuutinen tuntuu yleisuutismediassa irralliselta, jopa oudolta, koska sen kielenkäyttö poikkeaa muusta uutisvirrasta niin paljon. Uutisista harvoin selviää, miksi ne on kirjoitettu, vaikka otsikossa voitaisiin lupaila tietoja iloisen tulostapahtuman kontekstista.

Nykyisellään uuvuttavia virkkeitä emännöivät tulosuutiset tarjoavat mitä mainioimman paikan talouden suuremman kuvan selittämiseksi. Tai tarjoaisivat, jos joku tilaisuuden käyttäisi.

Tulosuutisissa toimittajat voisivat avata muun muassa sitä, millainen on yrityksen yhteiskunnallinen merkitys, mitä olennaista tulos kertoo niille lukijoille, jotka eivät ole sijoittajia, millaiset globaalit kehityskulut ovat auttaneet yhtiötä tekemään hyvää tulosta tai millainen tulos on suhteessa muihin alan toimijoihin. Tilinpäätöksissä kytee myös usein uutisia, mutta niiden esiin kaivaminen saattaa vaatia vaivaa.

Kenelle näitä tiedotteista amputoitavia juttuja sitten tehdään? Valtaosa tähän juttuun haastatelluista totesi, että talousjournalismi katsoo usein maailmaa talouden

näkökulmasta. Osa puhui jopa yritysten näkökulmasta, mistä kontekstoimattomat tulosuutiset näyttävät olevan hyvä esimerkki. Yleensä yleismedian jutuissa on korostuu tavallisen yleisön näkökulma ja heidän palvelemisensa. Päivittäisessä talousuutisoinnissa lukijoiden taas odotetaan tietävän aiheista paljon etukäteen. Se näkyy kielenkäytössä ja siinä, mitä jätetään sanomatta. Jutuissa annetaan ymmärtää paljon ja taustoitetaan vähän.

”Sokeritehdas lopettaa, koska se ei ole kannattavaa. Kiinaan investoidaan, koska se taas on kannattavaa. -- (Y)leisellä järjellä tarkoitetaan taloudellisen rationaliteetin sanelemaan yleistä järkeä, eli sitä, mikä tästä näkökulmasta katsottuna on hyvää ja järkevää”, kirjoittaa talousjournalismin retoriikkaa tutkinut Mikko Koistinen².

Yksinkertaistuksille on toki syynsä: talouteen liittyvät asiat ovat monimutkaisia, syy- ja seuraussuhteet ovat pitkiä, talouden liikkeet voivat olla erittäin rajuja ja loppujen lopuksi kaikki kytkeytyy kaikkeen. Vaikean aiheensa vuoksi talousjournalismi on erikoistoimittamista, ja sen tekijöiden on perinteisesti nähty olevan teemasta hyvin perillä kuten muussakin erikoistoimittamisessa.

---

² Koistinen, Mikko (1998): Pelkkää taloutta. Retoriikka journalismin tutkimuksessa. Teoksessa Kantola, Anu, Moring, Inka & Väliverronen, Esa (toim.): Media-analyysi. Tekstistä tulkintaan. Helsingin yliopisto, Helsinki, 40–63

Talousjournalismin on väitetty kertovan talousasioista lähinnä siitä ymmärtäville ja päättävälle ihmisille.

Vaikka yleismedioissa talousjuttuja ei tehdä pienemmälle ryhmälle kuin muita juttuja, näyttäisi olevan totta, että tekeminen helposti lipsuu ammattijargonin käyttöön. Silloin ikään kuin oletetaan kaikkien ymmärtävän, mitä sanat tarkoittavat. Mutta eivät kaikki ymmärrä. Koska talous aiheena koskettaa jokaista, on huolestuttava ajatus, että talousuutiset eivät tavoita tai edes tavoittele jokaisen lukijan ymmärrystä.

Euron integraatio – vai kaljan hinta?

Iltalehden kohdeyleisöä ovat tavikset, ja lehti tunnetaan asioiden popularisoinnista. Monien muiden tiedotusvälineiden tavoin myös *Iltalehti* tekee verkkosivuilleen paljon nopeita talousaiheisia uutisia. *Iltalehti* kirjoitti muiden muassa Dow Jones -tapauksesta ja julkaisi viimeisimmänkin tulosjulkistuskauden aikana lukuisia tulosuutisia.

Mitä tavoitteita lehden talousjournalismilla on? Kuka sitä tekee ja kenelle? Poliitiikan ja talouden toimituksen esimies Juha Ristamäki kertoo, että *Iltalehden* talousjuttuja tekevät normaalissa verkkovuorossa olevat yleistoimittajat sekä politiikan ja talouden ryhmä. Talouden ja politiikan

ryhmän toimittajat kehittävät omia aiheita ja seuraavat muun muassa hallituksen toimia sekä talouspolitiikkaa tiiviisti. He ja verkkovuorolaiset tarttuvat isoihin ja kiinnostaviin uutisiin, leikkauksiin, yt-neuvotteluihin ja niin edelleen. Erityisesti talouteen korvamerkittyjä toimittajia ei ole.

Ristamäen mukaan verkkolehden tulisi olla ”täyden palvelun tavaratalo”, ja tuon tavaratalon hyllyille pitäisi saada myös tulosuutisia. *Iltalehden* tulosuutiset tosin kirjoitetaan usein isoista ja tunnetuista yrityksistä, sillä niiden tulisi kiinnostaa samalla tavalla tavallisia ihmisiä kuin muidenkin lehden juttujen. Osaa jutuista yritetään kehystää ihmisiä kiinnostavalla tavalla: Sampo-konsernin tulosta käsittelevän verkkouutisen kärkenä oli yhtiön suurimman yksityisomistajan Björn Wahlroosin osinkotuotot.

Tavallinen lukija on siis mielessä, kun aihe valitaan, mutta silti jutut noudattavat tulostiedotteiden raskasta kieltä ja rakennetta, eikä niissä avata taustoja tai kontekstia. Miksi? Ristamäki kertoo, että politiikan ja talouden toimitus ei yleensä uppoudu yritysten tilinpäätöstiedotteisiin osin siitä syystä, että samaan Alma-konserniin kuuluvat *Kauppalehti* ja *Talouselämä* sekä muita talousmedioita, jotka seuraavat yrityksiä tiiviisti. *Iltalehden* tulosuutiset tehdään nopeasti. Yritysten talouden analysointia tai esimerkiksi makrotalouden ilmiöiden seuranta ei koeta kaikkien mui-

den aiheiden rinnalla niin tärkeäksi, että niitä tekemään varattaisiin tekijöitä.

Aikaa ja vaivaa pannaan talousuutisissa aiheisiin, joiden tiedetään kiinnostavan lukijoita. Näitä ovat vaikkapa kuluttaja-asiat, verotus ja alkoholi. Eläkkeisiin ja palkkoihin vaikuttavat asiat kiinnostavat aina, samoin kuin yritys uutisista ne, jotka vaikuttavat suoraan työntekijöihin tai kuluttajiin. Siis yt-neuvottelut, irtisanomiset tai suuret tilaukset, jotka tuovat lisää työpaikkoja. Makrotaloudesta sen sijaan on vaikea kirjoittaa kiinnostavia juttuja – ainakaan niin, että niihin käytetty aika tuottaisi saman tuloksen kuin *Iltalehden* lukijoita verkkomaailmassa kiinnostavat jutut ja näkökulmat vaikkapa tuloeroista tai aktiivimallista.

Iltalehdessä on Ristamäen mukaan tehty jonkin verran eläkkeitä tai niiden indeksikorotuksia koskevia juttuja, ja niitä on luettu paljon. Näissä jutuissa merkityksellisyys on tullut siitä, että aihe koskettaa suoraan lukijoita, heidän palkkojaan ja heidän eläkkeitään. Lähiaikoina on pohdittu juttua myös euron syventyvistä integraatiosta. Aihe ei ole ihan helppo, eikä suuri yleisö saattaisi edes koskea juttuun. Mutta EU-maiden tai euromaiden valtiovarainministerien puuhastelut eivät ole mikään suomalaisten arkitodellisuudesta irrallinen asia.

Ristamäki uskoo, että asia kuin asia muuttuu kiinnostavaksi, jos toimittaja osaa avata sen yhteyden ihmisten elämään. Jos yhteys jää avaamatta, myös kiinnostus jää pieneksi. Yhteyden avaaminen vaatii asiantuntemusta, ja sen syventyessä ollaankin taas tutun dilemman äärellä. Ristamäki on itsekin langennut kirjoittamaan juttuja toisille asiantuntijoille ja kollegoille näyttääkseen mahdollisimman fiksulta. Sen kustannuksella tavallinen lukija tippuu helposti kärryiltä.

Se on ikuisuusongelma.

Ei talous ainakaan minua koske

Suomi voi kuulua ilmastonmuutoksen voittajiin!

Suomessa ruoka on niin kallista.

Eihän talous koske minua ja minun perhettäni.

Siinä joitain tämän jutun haastatteluita tehdessä puheeksi nousseita vallalla olevia totuuksia, jotka toistuvat tai ovat toistuneet talousjournalismin uutisoinnissa. Ne juontuvat ajalle tai uutisille tyypillisistä vastakkainasetteluista ja kiireessä niellyistä yksinkertaistuksista, mutta ehkäpä osin myös suomalaisten suhtautumisesta talouteen.

Kööpenhaminassa asuva toimittaja ja tietokirjailija Annukka Oksanen on aiemmin urallaan työskennellyt pitkään *Helsingin Sanomissa* muun muassa taloustoimittuksen esimiehenä. Hän kertoo huomanneensa, että usein esimerkiksi sosiaalisen median keskusteluissa talous tunnutaan yhdistävän lähinnä leikkauksiin tai yt-neuvotteluihin. Huomiotta jää usein se, että taloutta on myös vaikkapa viime aikoina puhuttanut kotihoidontuki. Tai no, itseasiassa kaikki elämisen edellytykset. Talouden kokeminen irralliseksi omasta elämästä on Oksasen kokemuksen mukaan tyypillistä suomalaisille. Journalistit ovat osaltaan olleet sitä vahvistamassa, hän uskoo.

Oksasen mukaan yksi syyllinen on eläkejärjestelmämme. Hänen nykyisessä kotimaassaan Tanskassa ihmisillä on enemmän vastuuta eläkkeistään, mikä auttaa hahmottamaan järjestelmää ja sen merkitystä omaan elämään. Me koemme sijoittamisen hämärän eliitin asiaksi, vaikka olemme kaikki sijoittajia, koska eläkeyhtiöt ovat sijoittaneet eläkerahamme.

Irrallisuuden tunnetta ja talousjournalismin aiheiden etäisyyttä lisää myös se, että Suomi on perinteisesti ollut suuryritysten maa. Yritykset tuntuvat suomalaisista helposti kaukaisilta, hierarkkisilta ja suurilta, kun taas vaikkapa pienten ja keskisuurten yritysten luvatussa maassa

Tanskassa työnantajat ovat lähellä arkea ja yritysten toiminta paremmin hahmotettavissa.

Tämä näkyy edelleen myös talousjournalismissa. Suomen vientivetoinen talous on pyörinyt suurten vientiyri-tysten ympärillä, ja siksi myös talousjournalismi on perinteisesti keskittynyt näihin yrityksiin.

Oksanen antaa toisenkin esimerkin yhtäältä kontekstittomasta journalismista ja toisaalta siitä, millaista retoriikkaa se helposti jää toistamaan. Se on talous- ja politiikka-puheessa usein toistuva illuusio kansallisvaltion rajoista. Vaikka valtio onkin suuri talousyksikkö, talous toimii käytännössä täysin globaalisti. Silti maan edusta paukutetaan eri tahoilta, ja toimittajan pitäisi pysähtyä ajattelemaan, onko maa juuri tässä yhteydessä relevantti yksikkö – ja jos on, mikä se maa on.

Ympäristöasioiden käsittely talousjournalismissa on selkeä esimerkki ”kotimaan etu” -retoriikan kontekstittomuudesta. Ilmakehä kun ei noudata valtioiden rajoja. Talousuutisissa puhutaan yllättävän usein siitä, kuinka Suomi voi kuulua ilmastonmuutoksen voittajiin, hyötyä vaikkapa Jäämerelle aukeavista kulkureiteistä. Tällaisia aiheita käsittelevät jutut jäävät todellisuudesta irralliseksi ellei huomioida, mitä ilmastonmuutos nykyisen tutkimustiedon mukaan tarkoittaa koko ihmiskunnalle ihan joka maassa. Kukaan ei

osaa ennustaa tarkkaan, mitä tapahtuu, mutta tiedemiehet ovat yksimielisiä muun muassa siitä, että ilmastonmuutos uhkaa koko yhteiskuntajärjestelmäämme, sekä siitä, että ilmastonmuutos on peruuttamaton. Jos ilmasto lämpenee niin paljon, että Koillisväylän kulkureitti sulaa, ei lämpenemistä voida pysäyttää silloin, kun se on näissä puheissa Suomelle optimaalisella tasolla.

Vastaava esimerkki löytyy joidenkin vuosien takaa, kun paljon puhuttaneesta EU:n rikkidirektiivistä povattiin tiedotusvälineissä raflaavin otsikoin suomalaisen teollisuuden tappajaa. Laivojen siirtyminen vähäpäästöisempään polttoaineeseen kuitenkin loppujen lopuksi vähensi päästöjä merkittävästi ja paransi myös Itämeren ilmanlaatua.

Oksanen uskoo, että yksi kontekstittomuutta ruokkiva asia on toimitusten siiloutuminen. Joskus mustasukkai-
sestikin varjellut osastojen rajat lisäävät näkökulmien kapeutta ja vahvistavat yksittäisten totuuksien asemaa. Hyvää jälkeä tulee Oksasen mukaan sitten, kun osastojaot murtuvat ja juttuja tehdään yli osastorajojen.

Voisi jopa sanoa, että kaikenlaisten rajojen ylittäminen on journalismin tehtävä julkisen keskustelun ylläpitäjänä. Talouden, yhteiskunnan ja kulttuurin keinotekoinen rajaita ei edesauta niitä journalismin tärkeinä pitämiä asioita, kuten vaikkapa yhteiskunnan tapahtumien ymmärryksen

lisäämistä. Ideaalitulanteessan journalismi poikisi keskusteluareenana uusia ajatuksia ja ideoita, joiden syntyamiseen tarvitaan ulkopuolista törmäyttäjää. Jotakuta, joka näkee keinoitekoisten raja-aitojen yli. Klassinen osastojournalismi ei ehkä ole tässä parhaimmillaan.

Onneksi moni asia on jo muuttumassa. Esimerkiksi toimitusten perinteistä osastojakoa on murrettu jo jonkin aikaa, ja yhteistyö osastojen välillä on lisääntynyt.

Muodissa nyt: selittäminen

Lisää hyviä uutisia: kontekstittomat uutiset ovat vähentymässä. Ainakin niin uskoo Jussi Pullinen, Tampereen yliopiston journalistiikan vierailijaprofessori lukuvuodella 2017–2018. Hän on professuurin ajan vapaalla *Helsingin Sanomista*, missä toimi viimeksi *Nyt.fin* uutispäällikkönä.

Pullinen sanoo, että tapahtumien nopea, lyhyt päivittäminen kuuluu lineaarisen journalismin aikaan, ja se aika on jäämässä taakse. Ennen vakaa yleisö seurasi päivästä toiseen samaa lehteä tai tietyn kanavan televisiouutisia, jolloin oli helppoa ajatella heidän muodostavan käsityksensä uutisaiheista yhden jutun sijaan useamman päivän uutisten kokonaisuudesta.

Tällaista vakaata yleisöä verkossa on vähemmän. Pullisen mukaan prosessiuutiset saattavat näyttää internetmedian seuraajasta irrallisilta, koska tämä ei ole nähnyt aiempaa kirjoittelua eikä tiedä, mihin jatkumoon juttu liittyy.

Vähän suuremmin saman sanoi journalistisen kasvuyrityksen Coda Storyn perustaja ja BBC:n entinen kirjeenvaihtaja Natalia Antelava TEDx Talk -puheessaan muutama vuosi sitten.

”Meidän täytyy hylätä kertakäyttöiset uutisalustat ja syleillä digitaalista leikekirjaa pohjattomana tiedon kaivoksena. Tiedon, joka on arvokasta ja jolla on konteksti”, hän julisti.

Pullisenkin mukaan pitkän ja omaehtoisen journalismin merkitys kasvaa verkossa maksumuurien ansiosta, koska se kestää aikaa. Yleisuutisvirrasta tulee perushyödyke.

Maksumuurien yleistyessä ja kovetessa toimituksissa etsitään tuotteita, joista maksava tilaaja kokee saavansa ”arvonlisää”, vastinetta rahoilleen. Sitä arvonlisää ei välttämättä ole kontekstittomassa, tiedotteesta referoidussa tulosuutisessa, jonka sisältö on saatavilla useista lähteistä. Sen sijaan arvonlisää saattaa Pullisen mukaan olla jo kontekstissa, jos se tehdään hyvin ja uutinen liitetään suurempiin linjoihin.

Ihmisten tarve saada nopeasti tietoa ajankohtaisista asioista ei silti ole katoamassa. Silmäiltävälle uutismaisemalle

tulee todennäköisesti olemaan edelleen kysyntää. Pullinen uskoo, että uutismaiseman parina yleistyy niin kutsuttu selittävä journalismi, joka pyrkii avaamaan uutistapahtumien merkitystä: miten tilanteeseen on tultu, mihin se voi johtaa ja millaisia ajatuksia aiheen ympärillä on esitetty. Vaikkapa aiemmin mainitut pörssien notkahdusta seuranneet jutut olisivat voineet olla paremmin perusteltuja, jos niiden parina olisi selkeästi tarjoiltu selittävä juttu.

Aina ei tarvitse edes ryhtyä selittämään juurta jaksain. Joskus riittää, kun ottaa dramaattista tapahtumauutista kirjoittaessa mukaan myös tapahtumaa edeltäneen prosessin. Pullinen muistuttaa, ettei missään uutisten tekemisen oppaissa tosin neuvota tekemään niin. Uutisessa kuuluisi kertoa ensin ja tärkein ensin, mahdollisimman tehokkaasti. Mitä, missä, milloin ja kuka eivät vastaa kysymyksiin mistä johtuen ja miksi tämä on toimituksen mielestä tärkeää.

Juuri tällaiset uutiskirjoittamisen tekniikat ja tavat ohjaavat juttujen kirjoittamista ja myös lukemista vahvasti. Mutta voisiko uutisissa vahvoista perinteistä huolimatta avata jutun sisällä näkökulmia toisiin suuntiin? Silloinkin, kun ne menisivät senhetkisen tapahtuman korostamaa suuntaa vastaan? Kehityssuuntia kuitenkin on aina useita. Pullisen kokemuksen mukaan voi ja silloin jopa saa ihmisiltä myönteistä palautetta.

Perinteisesti uutisten kirjoittaminen lähtee liikkeelle nolasta. Digitaalisessa ympäristössä sen sijaan juttujen päivittäminen on tavanomaista, esimerkiksi Wikipedia on kokoelma päivittyviä artikkeleita. Tämänkin perinteen rikkomisesta myös journalismi voisi hyötyä. Tiettyä yhtiötä seurannut toimittaja voisi päivittää yhtiön tilannetta taustoittavaa artikkelia seuraavan tuloskauden päätyttyä. Nopeasti tehty tulosuutinen ja taustoittava juttu voitaisiin linkata ristiin, ja näin konteksti ei jäisi lukijan itse selvitettäväksi.

Päivitettävien juttujen elinkaari voi olla pitkä. Esimerkiksi Britannian yleisradio BBC ylläpitää päivittyvää artikkelia ilmastonmuutoksesta otsikolla *Mitä tiedämme ja emme tiedä ilmastonmuutoksesta*. Tämän suuren jutun yhteyteen on linkitetty muita aihepiiristä tehtyjä juttuja.

Kontekstoiva linkkaaminen vaatii kuitenkin toimittajalta näkemyksellisyyttä valita jutut, joista voi muodostaa johdonmukaisen kokonaisuuden. Lisäksi toimittajan täytyy kertoa lukijalle, miksi ja miten juuri nämä jutut liittyvät toisiinsa. Perusuutisvälineille ei ole mitenkään itsestään selvän helppoa ottaa käyttöön uusia toimintatapoja. Linkittävää ja toimituksen tekemistä selittävää juttua on vaikea tehdä, jos jutun pitäisi toimia monella alustalla.

Perustelut tiskiin

Journalismi on aina näkökulman valintaa. Yhdessä jutussa kerrotaan yhdet asiat, mutta ihan yhtä tärkeitä voivat olla jotkin toiset asia, joita ei kerrota. Jussi Pullisen mukaan vaatii pientä rohkeutta näkemyksellisyyteen, jotta toimittaja voi osoittaa, että tämä konteksti on oleellinen – ja tämä taas ei ole.

Samoilla linjoilla on Oksanen. Hän lukee mielellään sellaisten toimittajien juttuja, jotka osaavat ja hallitsevat jonkun aiheen todella hyvin ja siten uskaltavat ja pystyvät tiivistämään – tekemään jutusta helpon.

Näkökulmien avaaminen voi tapahtua hyvin pienellä vaivalla, mahdollisesti yksittäisellä lauseella. Lyhytkin suhteuttaminen voi auttaa välttämään uutisansan, jollaiseen helmikuisessa pörssitapauksessa langettiin. Tai ruoan hintoja käsittelevässä jutussa asiat voi asettaa mittasuhteisiinsa toteamalla, että ”suhteessa suomalaisten tuloihin käytämme kuitenkin ruokaan vähemmän rahaa kuin tässä jutussa mainituissa halvoissa maissa käytetään”.

Kyse ei ole tyhmentämisestä, eikä toisaalta myöskään siitä, että jokaisen jutun pitäisi vastata laajuudeltaan tietokirjaa. Kunhan vain tehdään ymmärrettäväksi uutisen

kirjoittamisen alkuperäinen motiivi miksi tästä kirjoitetaan, eikä oleteta, että lukija päättelee kaiken alusta asti itse.

Ehkä talousuutisten uutismaisemaan kaivataan samankaltaista ilmaisutapaa kuin säätiedotuksiin:

Dow Jones tippui enemmän kuin kertaakaan seitsemään vuoteen – tuntuu kuin ampiaisen pisto kesällä, sitä sattuu, mutta ei yhtä useasti kuin sääskien ja harvemmin on vaarallista.

SRV:n tulos parani – Tuntuu kuin kasvukeskusten investoinnit syytäisivät rahaa rakennusyritysten kassaan.

Ruoan hinta on euromäärissä meillä kallista – tuntuu keskimäärin vähemmän pahalta kuin portugalilaisten ruokaostokset heidän kukkaroissaan.

Ylioppilaslehti

Mari Uusivirta on vapaa toimittaja ja lukio-laisten aikakauslehden *Improbaturin* toimitussihteeri. Hän on työskennellyt muun muassa *Aamulehdessä* ja *Talouselämässä*. Lisäksi Uusivirta on ollut päätoimittajana pop up -paikallislehti *Uudessa Inarissa* ja tutkimusavustajana eliittiä tarkastelevassa Promillen projektissa. Hän on myös yksi *Wahlroos - epävirallinen elämäkerta*-teoksen kirjoittajista ja editoreista.

